

”כי מידי דברי בו זכור אזכרנו עוד..” ירמיהו ל”א י”ט לקראת יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל

רציונל:

מדינת ישראל קמה על אדני זיכרון היסטורי של עם השב למולדתו. רעיון זה מובע באופן מובהק במגילת העצמאות: ”... מתוך קשר היסטורי ומסורתי זה, חתרו היהודים בכל דור לשוב ולהיאחז במולדתם העתיקה, ובדורות האחרונים שבו לארצם בהמונים...” וכן בחוקי זיכרון שחוקקה המדינה חוק יום הזיכרון לשואה ולגבורה (התשי”ט – 1959) וחוק יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל (התשכ”ג – 1963). חוקים אלו ואופן החלתם הפכו להיות חלק מרכזי בהווה הישראלית בכל המערכות ובכלל זה במערכת החינוך.

הזיכרון הנמשך הוא מיסודות קיומו של עם ישראל בגלגוליו, בארצו, בגלות ובתלאות ההיסטוריה היהודית. לוח השנה היהודי בנוי אף הוא על שני יסודות זיכרון: האחד – המיוחס לקב”ה ”זוכר חסדי אבות” (הנאמר מידי יום בתפילת העמידה), ”זוכר הברית” (מברכות הראיה) ועוד. האחר – הוא הזיכרון הנתבע מן היהודי כחלק מסדרי חייו ”זיכרון למעשה בראשית”, ”זכר ליציאת מצרים” (הנאמרם בקידוש ליל שבת), ראש השנה שנקרא גם ”יום הזיכרון”, ”תדבק לשוני לחיכי אם לא אזכרכי” שנאמר בהקשר לחורבנה של ירושלים ועוד.

מדינת ישראל השתיתה יסודותיה על אדני הזיכרון שמעיקרם הוא יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ונפגעי פעולות האיבה.

הפעילות שלפניכם מאירה את סוגיית הזיכרון בשלוש זוויות:

- חשיבות הזיכרון
- דרכי הזיכרון המקובלות
- מחויבות אישית של היחיד לזיכרון הלאומי כפי שאומר הנביא: ” כי מידי דברי בו זכור אזכרנו עוד” (ירמיהו ל”א י”ט).

הערה: מנחה המעביר פעילות זו חייב לדעת אם משהו בקבוצה קשור למשפחת השכול ולפעול בהתאם לצרכיו האישיים של אותו תלמיד.

מטרות

1. לברר עם המשתתפים את מהות הזיכרון העומד במרכזו של יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ונפגעי פעולות האיבה.
2. לטפח בקרב המשתתפים את תחושת ההזדהות עם האבל הלאומי אותו מציינים ביום הזיכרון ולעמוד על הדרכים המביאות לידי ביטוי תחושה זו.

עזרים:

- נספח מספר 1: ”זיכור”, עותק למנחה
- נספח מספר 2: ”יום הזיכרון במספרים” דף משימה כמספר המשתתפים
- נספח מספר 3: ”כיצד זוכרים”, ארבעה כרטיסי משימה שונים, כמספר הקבוצות.
- קהל יעד:** ז’- י”ב

מהלך ההפעלה:

שלב א' – אנחנו זוכרים (מליאה)

המנחה יחלק לתלמידים את דברי יזכור (נספח מספר 1) שנאמרים בטקסי יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ויקריא את הדברים באוזניהם.

העשרה:

ניתן להשמיע ברקע את השיר "החול יזכור", רצ"ב קישור
ניתן להקרין אחד מן הסרטונים המצורפים:

- יזכור באתר ההנצחה הרשמי של מדינת ישראל:
http://www.izkor.gov.il/Tfilat_Izkor.aspx

- יזכור מפי אביחי פרץ, אחיהם של רס"ן אלירז פרץ ז"ל שנהרג במרץ 2010 ברצועת עזה וסגן אוריאל פרץ ז"ל שנפל בלבנון בנובמבר 1998 http://www.youtube.com/watch?v=NegdF_mKWPA

שאלות לדיון ומחשבה:

1. מה עבורכם מייצגת המילה "יזכור" ולמי היא מכוונת?
(בקשה, הוראה, ציווי, תפילה, אחר)
2. ב"יזכור" מופיע פרוט של קבוצות שונות של נופלים.
מדוע יש לדעתכם צורך בפירוט זה?
האם וכיצד הוא נותן מענה למשפחות הנופלים
3. המילה ישראל מופיעה בטקסט שש פעמים. למי נעשית הפנייה?
 - לעם ישראל
 - ליחיד בישראל
 - לאלוקי ישראל
4. שמו של הקב"ה אינו מופיע בנוסח הרשמי. בנוסח המקורי של "יזכור" נאמר "יזכור אלוקים" אך הוא הושמט בטענה כי די בתפילת "אל מלא רחמים" ובפרקי תהילים אשר נוהגים להקריא. מה דעתכם על כך?
5. מדוע לדעתכם הוחלט שבכל טקס ממלכתי יוקראו דווקא תפילות/קטעי הקראה מסוימים כדוגמת "יזכור" ו"אל מלא רחמים"? מה החשיבות באחידות זו?

שלב ב' - יום הזיכרון במספרים (אישי/זוגי)

המנחה יחלק למשתתפים כרטיס משימה "יום הזיכרון במספרים" (נספח מספר 2) ויבקש מהם לענות על השאלות המצורפות..

שלב ג' - לכל איש יש שם (מליאה)

המנחה יקיים סבב בין המשתתפים ויבקש מכל משתתף לשתף את המליאה בשם של נופל אחד וכן מספר מילים אודותיו (סוג הקשר, נסיבות האירוע וכדומה בהתאם למספר המשתתפים)
הערה: במידה ותלמידים אינם מכירים באופן אישי מומלץ להציע להם להזכיר חלל מבית הספר מן העיר או השכונה בה הם גרים.

שאלות לדיון ולמחשבה:

- מה ניתן ללמוד מן העובדה כי כמעט כולנו מכירים וקשורים במידה זו או אחרת ללוחם שנפל בהגנה על המולדת?
- איזה רגש מעוררת בכם המחשבה אודות הלוחם שנפל? (צער, החמצה, גאווה...)
המנחה יקריא באוזני המשתתפים את דבריו של הרב מלמד אודות יום הזיכרון:

"... היחס הנכון לנופלים – שהם קדושים. שכל חייהם נצרפו ונתקדשו במסירות הנפש למען העם והארץ. יהודי מאמין יודע שבאמת הם יותר חיים מכל השאר. הם מתו בקיצור ימים בעולם הזה, אבל הם חיים מאוד בעולם שכולו ארוך – בעולם הבא. הם קדושים, ואמרו חכמים (סנהדרין צב, א): "קדוש לעולם קיים".

... במיתתם הוסיפו הרבה חיים בעולם האמת ובעולם הזה, ובזכותם אנחנו חיים כאן, וכל מה שאנו עושים משלהם הוא.

צריך להעלות בו על נס את מסירות נפשם על קידוש ה'. להדגיש כי הם גילו לנו שחזון קיבוץ הגלויות ובניית העם בארצו גדול כל כך עד ששווה לתת את החיים בעולם הזה למענו. ומכוח זה אנחנו מגבירים את כוחנו ולאורם אנחנו ממשיכים. ובזה נכבד אותם באמת, כקדושים וטהורים, כזוהר הרקיע מאירים ומזהירים.

כך גם צריך לומר למשפחות השכולות, אלו שבקרבתם צמחו הקדושים הגיבורים הללו – אל תיכנעו למוות, המשיכו לחיות מכוחם. אל תרכינו את ראשכם, אלא זקפו את קומתכם מאוד, לכבודם הכימו את מבטכם אל מעבר לאופק הרגיל, אל חזון הגאולה ואחרית הימים. וגם אם

האם דברים אלו של הרב מלמד מתיישבים על ליבכם? הביאו דוגמאות בעניינם דמעות, אלו להציע פעם נחמיה למשפחה שפן להרב מלמד: "פניו הלכה", פרק ד' סעיף י"ב)

יום הזיכרון מזמן לנו את האפשרות להתמקד בזיכרון הנופלים – כיצד? הביאו דוגמאות (טקס, צפירה,

לימוד, ביקור בבתי העלמין, אמירת פרקי תהילים, ערב שירה, מדבקת דם המכבים, שבתון בבתי קפה ותיאטראות, תוכניות טלוויזיה, שיר זיכרון, סרטי זיכרון ועוד)

- האם צריך לדעתכם לזכור את הנופלים יותר פעמים ו/או ביתר עוצמה מזו המקובלת בימי הזיכרון?

שלב ד' - כיצד זוכרים (קבוצתי, תחנות)

המנחה יחלק את המשתתפים לארבע קבוצות לפעילות קבוצתית על פי שיקול דעת של המנחה.
אפשרות א: כל קבוצה מקבלת ארבעה כרטיסי משימה שונים (נספח מס' 3 א-ד).
אפשרות ב: כל קבוצה מקבלת כרטיס משימה אחד, חוקרת אותו לעומק ומציגה את התובנות שעלו בפני המליאה.

עוד מעט נהפוך לשיר.. על שירי זיכרון	צפירת דומייה על טקסי זיכרון	דם המכבים על עיצוב תודעה	חוק יום הזיכרון על חוק מדינה
--	--------------------------------	-----------------------------	---------------------------------

שלב ה' - "זיכרון בשבילי..." (מליאה)

נציגי הקבוצות יציגו את תוצרי חשיבתם בקבוצה.
שאלות לדיון וסיכום:

- למי מיועד יום הזיכרון? האם המשפחות השכולות זקוקות ליום זה או שאנחנו כעם/כאומה זקוקים לו? מדוע? המנחה יקריא את הקטע שלהלן:

אם אשכחך...

אני חושבת שהאירועים האלה לא נועדו באמת עבור קרוביהם של אלה שאיבדו את חייהם; הם נועדו עבור אלה שלא.

הם נועדו עבור אלה שיש סכנה שמא ישכחו – לאלה שלא נלחמו במלחמות ישראל – לאזרחים שחיים בבטחה בעורף או ליהודי התפוצות שבחרו לבנות את חייהם במקום אחר, לילדים הצעירים מכדי לזכור את ההתרגשות ב-67, את האימה ב-73 ואת האסון בלבנון, לאלה שעדיין לא נולדו בזמן מלחמת המפרץ או שהיו קטנים בשיאי האינתיפאדה – הם צריכים יום זיכרון. הם צריכים לדעת את כל הדרכים שבהם נאבקנו למען עמנו. הם צריכים להבין מה זה אומר, כדי שלא ישליכו ביהירות את מה שאחרים נאבקו למענו בצורה קשה כל-כך ובמשך זמן רב כל-כך

מעובד עפ"י אמונה ברוורמן, <http://www.aish.co.il>

- בספר ירמיהו בפרק הנחמה נאמר: **"כי מידי דברי בו זכור אזכרנו עוד..."** (ירמיהו ל"א י"ט).
 - מה מלמד אותנו פסוק זה על הזיכרון?
 - מה ניתן ללמוד מכך על אודות מנגנוני הזיכרון שלנו?
- הציעו דרכים נוספות לשימור הזיכרון מלבד הדיבור.
- כיצד אנחנו, בני הנוער, יכולים לקדם למען עצמנו ולמען כלל אזרחי המדינה את שימור הזיכרון של חיילים שנפלו? הציעו רעיונות.
- מה אנו בני נוער יכולים להציע למשפחה לשימור הזיכרון של יקירם שנפל? הציעו רעיונות. הערה: מומלץ לעודד התלמידים להציע רעיונות ולגבש דרכי פעולה.

יזכור

**יזכר עם ישראל את בניו ובנותיו,
הנאמנים והאמיצים, חילי צבא-הגנה לישראל,
וכל לוחמי המחטרות וחטיבות הלוחמים
במערכות העם, וכל אנשי קהילת המודיעין
והבטחון ואנשי המשטרה אשר חרפו נפשם
במלחמה על תקומת ישראל,
וכל אלה שנוצחו בארץ ומחוצה לה
בידי מרצחים מארגוני הטרור.**

**יזכר ישראל ויתברך בזרעו ויאבל על זיו העלומים
וחמדת הגבורה וקדשת הרצון ומסירות הנפש
אשר נספו במערכה הכבדה.**

**יהיו חללי מערכות ישראל עטורי הנצחון
חתומים בלב ישראל לדור דור.**

נספח מספר 2

יום הזיכרון במספרים

ערב יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ולנפגעי פעולות האיבה תשע"ג, עומד מספר הנופלים בעת מילוי תפקידים על 23,085.

בשנת תשע"ג התווספו למניין 92 נופלים ובכללם 37 חללי צה"ל, 12 חללי כוחות הביטחון (משטרה), ו-43 נכי צה"ל שנפטרו והוכרו כחללים.

מספר החללים שמקום קבורתם לא נודע מסתכם ב-555.

מספר ההורים השכולים שבהם מטפל אגף משפחות והנצחה במשרד הביטחון עומד על 10,245.

תחת האגף מוענק סיוע ל-4,964 אלמנות, 2,324 יתומים (עד גיל 30) ובסך הכול ל-17,533 נפשות.

ביום הזיכרון פוקדים את בתי העלמין הצבאיים יותר ממיליון וחצי אנשים.

לקראת הטקסים מדפיסים 4,100,000 מדבקות "דם המכבים" המחולקות בכניסה לבתי העלמין ובמוסדות החינוך.

מעובד עפ"י <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4367059,00.html>

האם אתה מכיר באופן איש אדם שנפל במערכות ישראל?

מה שם החלל?

האם אתה מכיר באופן אישי משפחה שכולה?

ציין את שמם ו/או את מידת הקרבה שלך למשפחה השכולה.

ספר על נסיבות נפילתו של החייל.

כיצד אתה מרגיש למקרא המספרים אודות הנופלים המתוארים לעייל?

נסער

עצוב

מופתע

המום

אחר: _____

איזה נתון חדש לך יותר מכל?

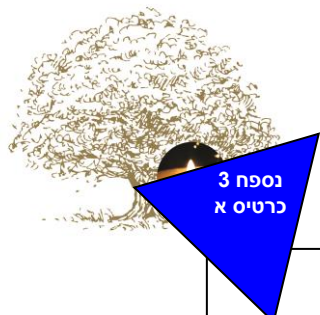
23,085 נופלים עד יום העצמאות תשע"ד

555 חללים שמקום קבורתם לא נודע

43 נכי צה"ל שנפטרו בשנה האחרונה

4,100,000 מדבקות דם המכבים

אחר: _____

קראו את דברי הרב מלמד לעניין צפירה ביום הזיכרון:

יש טוענים שהואיל ומנהג העמידה בצפירה אין יסודו בדברי חכמי ישראל, אלא דבר שהועתק מהגויים, לפיכך אסור לנהוג בו משום האיסור ללכת בדרכי הגויים, שנאמר (ויקרא יח, ג): "וּבַחֲקֵיתֶיהֶם לֹא תֵלְכוּ".

אולם למעשה, דעת הפוסקים, רובם ככולם, שהאיסור ללכת בחוקות הגויים הוא רק כאשר ישנו אחד משני התנאים:

- או שיש במנהג הגויים משום פריצת הצניעות והענווה
- או שהוא מנהג ללא שום טעם ותועלת, וברור שהוא נעשה משום אמונה תפלה של הגויים (מהרי"ק שורש פח, ריב"ש קנח). וכן דעת רבי יוסף קארו והרמ"א (ב"י ורמ"א י"ד קעח, א).

וכיוון שיש טעם במנהג, שעל ידי הצפירה והדומיה מתייחדים כולם יחד באותו הזיכרון, אין בזה משום מנהג גויים.

ויש טוענים שמי שעוסק בלימוד תורה אל לו להתבטל מלימודו בעת הצפירה. אולם מו"ר הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל כתב: **"העמידה בצפירה לחללי צה"ל, יש בה מצווה קדושה של זיכרון כבוד הקדושים"**.

ואפשר להוסיף, שהרהור בזיכרוןם של הקדושים ובמצוות מסירות הנפש להצלת העם ולכיבוש הארץ הוא הרהור בדברי תורה.

וגם מי שאינו מבין זאת, צריך לשים לנגד עיניו את דברי הלל הזקן שהורה: **"אל תפרוש מן הצבור"** (אבות ב, ד).

(הרב מלמד, "פניני הלכה", פרק ד' סעיף י"ג)

1. אלו רגשות ומחשבות מתעוררות בכם בזמן העמידה בצפירה בערב יום הזיכרון בשעה 20:00 (1 דקה) וביום הזיכרון בשעה 11:00 (2 דקות)?
2. מה-התחדש לכם בדבריו של הרב מלמד על אודות מנהג הצפירה ביום הזיכרון?

נסחו דברי הסבר משלכם התומכים במנהג העמידה בצפירה. התייחסו בדבריכם להשפעת הצפירה על היחיד, על האומה ועל משפחות הנופלים.

חוק יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל, התשכ"ג-1963 (תקציר)

נספח 3
כרטיס ב

1. ד' באייר - יום הזיכרון

ד' באייר הוא יום זיכרון גבורה ללוחמי צבא-הגנה לישראל שנתנו נפשם על הבטחת קיומה של מדינת ישראל וללוחמי מערכות ישראל שנפלו למען תקומת ישראל, להתייחדות עם זכרם ולהעלאת מעשי גבורתם.

3. דרכי קיום של יום הזיכרון

ביום הזיכרון תהא בכל רחבי המדינה דומיה של שתי דקות בהן תשבות כל עבודה ותיפסק כל תנועה בדרכים; הדגלים על הבניינים הציבוריים יורדו לחצי התורן; יקוימו אזכרות עצרות-עם; ייערכו טכסי התייחדות במחנות צבא-הגנה לישראל ובמוסדות חינוך; תכניות השידורים יביעו את ייחודו של היום.

3א. איסור גביית תשלום

לא ייגבה תשלום בעבור השתתפות באזכרות, בעצרות עם ובטקסי התייחדות

4. איסור עינוגים ציבוריים.

(ב) בליל יום הזיכרון יהיו בתי קפה סגורים מתחילת יום הזיכרון ועד לזריחת השמש למחרתו.

4א. היעדרות קרוב משפחה מעבודה

(א) קרוב משפחה של חלל מערכות ישראל רשאי להיעדר מעבודתו ביום הזיכרון;
(ב) לענין סעיף זה, "קרוב משפחה" - הורים, הורי הורים, בן זוג, ילדים, אחים ואחיות.

1. מדוע לדעתכם, יש צורך בחוק זה? מה ניתן ללמוד מכך בדבר מהותו של היום?

2. האם התחדש לכם דבר מה בעקבות קריאת לשון החוק?

נסחו קול קורא לציבור הרחב במדינת ישראל בדבר חשיבותו של חוק זה והסיבות לקיימו

אנחנו עומדים בשורה, לבושים חולצות לבנות מגוהצות. באולם ההתעמלות הגדול טקס יום הזיכרון עומד להתחיל. המורה עוברת בינינו, ונותנת לנו להדביק על כיס החולצה מדבקה. אני מסתכל על הצמח המוזר הזה, עם פרחיו הכדוריים האדומים, דווקא נראה בכלל לא ישראלי. "זהו דם המכבים", היא אומרת בחיוך. איזה מסכן הצמח שקיבל שם כזה נוראי ואכזרי, אני תוהה לעצמי, ואז נשמעת צפירה.

ואין ילד במדינה שאינו מכיר את המדבקה הזו. שנים תהיתי איך הצמח הזה קשור ליום הזיכרון לחללי מערכות ישראל. יש שתי תשובות: המסורתית הישראלית, שמתהדרת בנופך רומנטי - שבכל מקום בו נפל חייל ישראלי, צומח פרח דם המכבים. וההיסטורית - וכנראה גם הריאלית - מנהג מסורתי בריטי מימי מלחמת העולם הראשונה, אז נהגו בחודש נובמבר לענוד על דש הבגד פרג אדום, שסימל את דמם של החיילים הבריטים בשדות הקטל של פלנדריה. אז רצינו גם, ולנו יש את דם המכבים.

עד היום משרד הביטחון מחלק את אותה מדבקה בדיוק לילדי ישראל. ככה משרישים דימוי, ככה משרישים תודעה

(מעובד עפ"י עודד בן יהודה,

<http://www.xnet.co.il/design/home/0,14563,L-3584,00.html>

1. איזה רגש מעורר בכם תיאור זה?

2. מה, לדעתכם, מטרתה של מדבקת דם המכבים על דשי חולצתם של המשתתפים בטקסי יום הזיכרון הממלכתיים?

3. הכותב קובע ש"ככה משרישים תודעה". הסבירו את כוונתו וחוו דעתכם עליה.

נסו לתאר את תחושותיו של המתבונן מהצד בטקס יום הזיכרון ורואה שכל הקהל עונד על דש בגדו את מדבקת דם המכבים.

שירי הזיכרון הרבים והשונים הפכו להיות חלק בלתי נפרד מן ההוויה הישראלית בכלל ומטקסים ואירועים של יום הזיכרון בפרט.
 השירים השונים המלווים את המאבק לעצמאות ומלחמות ישראל הם חלק מתהליכי ההנצחה והזיכרון של משפחות הנופלים והציבור הרחב.
 מילות השירים, והמנגינות מהוות עבור רבים דרך לחוש את העצב, להזדהות עם המאבק ההרואי ולדבר על דרך הכאב והשכול.

לפניכם רשימה חלקית של שירים:

- אחי הצעיר יהודה
- אנחנו שנינו מאותו הכפר
- בלדה לחובש
- הוא לא ידע את שמה
- החיטה צומחת שוב
- היו לילות
- הן אפשר
- הרעות
- זמר נוגה
- חורף 73
- יורם (שיר)
- יצאנו אט
- יש פרחים
- מה אברך

1. איזה מבין השירים הנכם מכירים? הקיפו בעיגול.
2. הוסיפו לרשימה עוד שלושה שירים לפחות שהנכם מכירים ונוהגים לשיר או להאזין להם בתקופת יום הזיכרון.
3. מדוע לדעתכם הפכו שירי הזיכרון למוטיב מרכזי של יום הזיכרון?

בחרו שיר זיכרון אחד ורשמו את מילות השיר.

נסו לברר, בין חברי הקבוצה את הסיבות שהניעו אתכם לבחור שיר

